

23:45, Hétfő (október 10.), m2

Női szerepeim

színes, fekete-fehér, magyar dokumentumfilm, 45 perc, 2009

operatőr: Pallai András

szereplő:

Dr. Lux Elvira

Portré Dr. Lux Elvira szexuálpszichológusról

Lux Elvira a középiskolát Egerben az Angolkisasszonyoknál végezte. Édesanyja távollétében egy teherautón Budapestre szökött, az orvosi egyetemre. Népi kollégista volt, ott azonban nem tudott megszokni. Eltávolították. Az egyetem elvégzése után Szentágothai János tanítványa lett. Patkányok agyából készített metszeteket. Zavarta azonban, hogy csapnivalóan rossz produktumok kerültek ki a keze alól. Késztetést érzett hogy az aggyal nem mint a szervvel, hanem a lényével, pszichével foglalkozzon. A SOTE-n még nem volt ilyen szak. Az ELTE-n viszont röviddel azelőtt Kardos Lajos professzor vezetésével indult ilyen képzés. A második diploma megszerzése után az I. sz. számú Nőgyógyászati és Szülészeti Klinikára került, ahol elsőként alkalmaztak pszichológust nőgyógyászati esetek megoldásában.

*

Archívum 2009 - XXXIX. évfolyam 4. szám

Lux Elvira életrajzi mikrokozmosza

– Ózdon születtem, de egy kis bányatelepen nőttem fel, ahol kilenc osztályos, osztatlan elemi iskolába jártam, sokadmagammal és egy tanítóval. A középiskolát már Egerben végeztem, nem akárhol, hanem az Angolkisaszszonyoknál.

A Darlingban

– Egy napon anyám elutazott Pozsonyba, ahol azt idősebb nővérem éppen gyermeket szült, s anyu a határon szökve ment neki segíteni. Ezt a pillanatot ragadtam meg, felszöktem egy teherautón Budapestre, az orvosi egyetemre. A népi kollégiumban kaptam szállást. Mindenki mással ellentétben szörnyűséges melynek tartottam. Harmincan jártunk egy évfolyamba, ebből huszonketten lettek professzorok, egytől egyig munkás-paraszt származásúak. Nehezen viseltem a kusza körülményeket, a primitívségeket, kirúgtak.

Ám volt egy hatalmas előnyöm: belecsöppentem az egyetemi- értelmiségi társaság krémjébe. A Darling presszóban találkoztunk rendszeresen, szemben a Csendes vendéglővel a mai Múzeum körúton, a bölcsészkar főépületével vizaví. A tulajdonos, Dózsa bácsi arról volt nevezetes, hogy ingyen elüldögélhettünk egész nap, legfeljebb egy szimpla mellett, a tenyérnyi asztaloknál. Még az órák közti szünetben is át-átszaladtunk a jó társaságért. Ott üldögélt a nemrég orosz fogságból hazatért Hernádi Gyula, akivel haláláig jó barátságban maradtam, számos más intellektuállal együtt: Nemes Nagy Ágnes, Mándy Iván, Jancsó Miklós, később Lator László, Lengyel Balázs, és még sorolhatnám. Hoszszúra nyúlt estéken át váltottuk meg a világot. Labdába sem rúgtam közöttük, de a szakmámban is nagyon jól tudtam hasznosítani az ott hallottakat, tapasztalataikat. Sokat köszönhettem nekik.

Gyula, a mérnök közgazdász

– Amikor anyám megtudta, hogy hova szöktem, októberben utánam jött, de nem mentem vele

haza. Nem veszekedett, kivitt Kőbányára egy barátnőjéhez, rábízott. Az ő fia lett a későbbi férjem, négy év után házasodtunk össze.

– A férjem? Kohler Gyula gépészmérnök és közgazdász. Merőben más szemléletű. Csodálatos társam, permanensen elviseli a nyüzsgést, ami az életemmel jár. Az 1956-os forradalomban elvállta a Forradalmi Munkástanács elnökségét a munkahelyén. Két hétig tartott a pünkösdi királyság, de egyszer s mindenkorra kereszt volt a karrierjén. Az igazsághoz hozzátartozik: nem csukták le a megtorlások idején, el sem ítélték. A bélyeg mindvégig rajta maradt.

Megjártuk az akkori fiatal házások ismert kálváriáját: albérlet, társbérlet, leválasztás – itt a Hegyalja út elején –, önálló lakáshoz, a mostanihoz, csak jóval később, 1987-ben jutottunk. Nem csoda, hogy egyetlen leányunk született. Jómagam szenvedtem a nyelvtudatlanságtól – mint generációból, s még utánam is tömegesen –, így arra törekedtem, minél előbb és minél több nyelvet sajátíthasson el. Bizonyos Frida nénié az érdem, aki németajkú, szász asszony volt, és nyolc évig vállalta Kati lányom nevelését, szász akcentussal beszélt vele németül. Ragaszkodtam hozzá, hogy Sárospatakon tanuljon, ahol a patinás alma materben kétnyelvű oktatás folyt, a német mellett heti tizenkét órát tanult angolul. A két nyelvismerete jó pedigrének bizonyult, angol–német szakos tanár lett. Kati egykeként derekasán kárpótolt – háromszor veri ezt kenden Lúdas Matyi viszsza –, három fiúnak adott életet, akik ebben az évben öt dédunokával ajándékoznak meg, éppen márciusra várunk kétnemű ikreket nagy izgalommal.

Az orvostudományi egyetem után dr. Szentágothai János világhírű agykutató és anatómus professzor tanítványai közé kerülhettem. Talán ő volt a század utolsó reneszánsz polihisztorja. Élvezte és értette a zenét, az életet, jól festett. Patkányok agyáról készítettem metszeteket. Senki olyan rosszakat nem adott ki a kezéből, mint én. Holott meglehetősen kezűgyességgel rendelkeztem. Egyszer egy neobarokk rekamiét olyan tökéletesre kárpitoztam, hogy a mesterember is megirigyelte. Zavartak a csapnivalóan rossz metszetek, s egyre világosabbá vált: nem itt a helyem. Valami belső készletést éreztem: mással, nem az aggyal mint szervvel, hanem ami az ember agyában honol, a lényével, a pszichéjével kellene foglalkoznom. A Semmelweis Orvostudományi Egyetemen akkor még nem volt ilyen szak. Még Szentágothai csapatában dolgoztam, amikor elmentem az Eötvös Loránd Tudományegyetemre, megérdeklődtem, van-e ilyen jellegű szakmai képzés? Volt.

A senki státuszán

– Éppen az előző évben, 1963-ban indult a pszichológia szak, Kardos Lajos professzor úr vezetésével.–

– Azonnal felvételiztem, 1964-ben. A képzés ötéves volt. Szakosodni három irányban lehetett: mentősnek, klinikainak és üzeminek.

Végül is a patkányagy-metszetek után – nem kis szerencsémre – első pszichológusi munkahelyem a Semmelweis Egyetem I. számú Nőgyógyászati és Szülészeti Klinikája volt, a

Baross utcában. Nagy szó volt ez. Nem volt még példa rá, hogy pszichológust alkalmazzanak a pszichoszomatikus, szervi tüneteket, alapvetően nőgyógyászati eseteket megoldó klinikán. 1969-et írtunk ekkor. Eleinte fogalmam sem volt, mihez kezdjek, de nekik sem sokkal több, nemigen tudták, mire is használhatnának engem.

Lassan kialakítottam az önálló területemet. A munkám mellett számos előadást, tanórát vállaltam mind a SOTÉ-n, mind pedig az ELTÉ-n. Jószorival úgy kiépült nemcsak a páciéntúrám, hanem a tanítványaim köre, hogy mind a mai napig dolgoznak a szakmában. Egy területet kivéve: a meddőséget, pontosabban a funkcionális meddőségi zavarokkal küzdőket. A funkcionális meddőség esetében ugyanis egyik fél részéről sincs szervi oka a meddőségnek, ám az asszony mégsem lesz várandós, mert a lelke mélyén elutasítja az anyaságot. Ezen a területen egyetlen diákom volt, aki munkámnak követője vagy folytatója, de elment Svédországba. Így ezeket az eseteket mind a mai napig szemrebbenés nélkül vállalom, próbálok segíteni. Minap is itt járt nálam egy házaspár. Már a bejelentkezéskor kiderült, hogy a fiatal asszony sehogy sem lett várandós, noha egészséges. Túl voltak már négy sikertelen lombikbébi-beültetésen és egy vetélésen. Saját bevallásuk szerint már attól megkönnyebbültek, hogy eljöhettek hozzám. Készséggel elhittem. Tegnapelőtt jártak nálam másodszor, az asszonyka áldott állapotban van. Tízéves házasság, azóta vártak erre. Végre megszületik a gyermek.

Milyen az érzelmi viszonyuk? – ...ezt a kérdést tettem fel a betegeimnek. Ha nem is váratlan, de mindenképpen meglepő gondok kerültek felszínre a vizsgálatok, kezelések és beszélgetések során. Kiderült, hogy mindkét nem mennyire tájékozatlan az egészséges szexuális élet mibenléte felől. A nőgyógyászok álltak és vakarták a fejüket, hogyan álljanak hozzá a nők kielégületlenségéből fakadó, egyre súlyosbodó érzelmi labilitáshoz, hát még ha ehhez a férjek lelki válsága is hozzájárult. Nem ismerik egymás testileg, s fogalmuk sincs, hogyan tegyék boldoggá egymást.

Megjegyzem, nagy szexuális tapasztalatokkal én sem dicsekedhettem. Egyházi iskolába jártam, kiegyensúlyozott, stabil házasságban élek közel hatvan éve. Mégis, ahogy ma mondjuk, nyitott voltam, vagyok a problémára. Mindig is ellenállhatatlan vágyat éreztem a segítségadásra-nyújtásra. Ez az, ami végül az orvosi hivatáshoz vonzott.

Az öt hosszú egyetemi év és a pszichológusi munka tapasztalata három alapvető dologra megtanított. Elsősorban: hallgatni, meghallgatni. Másodsorban: kérdezni, nem direkt módon, arra helyezve a hangsúlyt, hogy a beteg nyíljon meg, mondja el, ami a szívét nyomja. Harmadsorban: a tünet látható, az ok láthatatlan, mégis a „jól” kikérdezett páciens válaszai visznek el a háttérokhoz. Munka közben egyre biztosabban éreztem, hazataláltam, jól vagyok a bőrömben.

Visszaküldtek az életbe

– Antoni Ferenc, az orvosi egyetem akkori rektora megbízott, hogy írjak egy könyvet a szexuálpсихológiai orvostovább képzés céljára. Meghatározta, hogy tíz ívnél ne legyen

hosszabb, s a Medicina Könyvkiadónál jelenik majd meg. Elképzelhető, mennyire szorongtam, mind a rektori megbízástól, mind az írástól, legalább hatszor biztosan átírtam. Végül 1980-ban megjelent hetvenötezer példányban, ma is könyvtári hiánycikk. Az első könyvem után még tizenkét könyvet, számtalan cikket írtam, előadások sokaságát tartottam. Naponta tizennégy-tizenhat órát dolgoztam, 2000 karácsonyán megelégette a szervezetem az igénybevételt, szívinfarktust kaptam. Megjártam azt a bizonyos alagutat, a másvilághoz vezetőt. De visszaküldtek. Az Istennek még terve van velem. Kilenc éve történt.

Megúsztam, de elvesztettem az energiabevetéshez való kedvemet. Ugyan még két könyvet megírtam azóta – a Hát még nekem... és az Anyának születtem? címűeket –, de már van, amit visszautasítok, vagy nem vállalom el. E két könyvem keltette a leghevesebb reakciókat a szakmában és a közéletben. Különösen az utóbbi, a korunk egyik frekventált problémájával, a már említett funkcionális meddőséggel foglalkozó Anyának születtem? A kötet hatalmas érdeklődést váltott ki, mivel világosan rámutat, mitől alakulhatott ki a gyermekellenes attitűd. A vélt szexuális forradalom tévútra vezetett, elnyomta, devalválta a női beteljesedés– fokmérőjét, az anyaság megvalósulását. Becsületből írtam meg a könyvet, váljon a nők és férfiak hasznára mindaz, amit a pályám négy évtizede során elsajátítottam. Hála Istennek, ma Magyarországon legalább négyszáz gyerek él, akik nekem köszönhetik az életüket. Nem születettek volna meg, ha nem lennék.

Luxi

– Mostanában ünnepeltem a nyolcvanadik születésnapom. Nem akárhogyan! A Magyar Szexológiai Társaság elnökeként ért a megtiszteltetés: meghívtak a Hungária kávéházba, amolyan zenés, pezsgős, köszöntős, orchideás vacsorára. Mi tagadás, szíven ütött. Ám a hab tortán a Luxi címmel kinyomtatott könyvajándék volt, amely (leányom keze is benne van) rólam, a pályámról, a munkáimról szóló esszencia. Majdnem minden este olvasgatom, az én dicséreteimről szól. Potyogtatom a könnyeimet. Holott soha nem olvasom újra egyetlen cikkemet, írásomat sem. Kezdetben megesett, de mindig megbántam, majd megütött a guta, mert a hibákat nyomtatás után már nem javíthattam ki, így minek is idegesítettem volna magam. Nem lopom én az idegrendszeremet, hiszen ebből élek. Ez a kis könyv visszaigazolt valamit abból, hogy nem éltem hiába, „feltették a koronát” a fejemre.

HEGYVIDÉK - Járay Mari